

не були загарбниками, як нацисти чи рашисти, тому правда і сила на нашому боці.

### **Список використаних джерел:**

1. Бігун І. В., Кентій А. В. Українська Повстанська Армія (УПА) // Енциклопедія історії України: Україна – Українці. Кн. 2 / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К. : В-во «Наукова думка», 2019. 842 с. URL: [http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainska\\_povstanska](http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainska_povstanska)
2. Горбулін В. Крим. Війна: передумови російської агресії // Аналітичні матеріали. URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Diialnist/2399.html>
3. Інформаційні матеріали Українського інституту національної пам'яті до Дня українського добровольця – 2022 URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/zhurnalistam/informaciyni-materialy-ukrayinskogo-institutu-nacionalnoyi-pamyati-do-dnya-ukrayinskogo-dobrovolcyu-2022>
4. Україна 2022. Як не втратити свій шанс стати сильною державою // Аналітичні матеріали. URL: <https://uifuture.org/publications/ukrayina-2022-yak-ne-vtratyty-svij-shans-staty-sylnoyu-derzhavoyu/>

**Ключові слова:** добровольчі формування, національний спротив, територіальна оборона України, збройна агресія, Збройні Сили України, Сили територіальної оборони.

**Key words:** volunteer formations, national resistance, territorial defense of Ukraine, armed aggression, Armed Forces of Ukraine, Territorial Defense Forces.

### **РУДЕНКО ЮЛІЯ ЮРІВНА**

*Національна академія Служби безпеки України,  
провідний науковий співробітник НОЦ, доктор політичних наук, доцент*

## **ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ЯК ПІДґРУНТЯ ФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТНОСТІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ**

Для сучасної України сьогодні особливо актуальним є питання поглиблення суб'єктності. Фактично, якщо суверенітет – це зовнішня форма незалежності країни, то суб'єктність – це внутрішнє змістовне наповнення такої незалежності. Звісно, кожна країна прагне стати більш суб'єктною. «Цивілізаційним суб'єктом історії і сучасності можна назвати країну, поступ якої зумовлюється переважно внутрішніми, а не зовнішніми причинами. Це дає країні змогу виступати повноцінним партнером чи сильним опонентом на міжнародній арені, виходячи зі своїми економічними, військово-політичними здобутками на світовий рівень ... Суб'єктність – це стан розвитку країни, коли вона сама творить свою цивілізаційну долю, обирає власну ідентичність і партнерів» [5, с. 13, 14].

Постає питання – на ґрунті чого формувати суб'єктність? Українські науковці стверджують, що, принаймні, є два шляхи формування суб'єктності країни. Перший – через авторитарні важелі (авторитарна суб'єктність), «яка з необхідністю означає експансію за свої межі й амбіції зі створення наднаціональних угруповань у різних модифікаціях, і відповідно, авторитаризм, який із часом може переходити в тоталітаризм» [5, с. 17], і другий шлях, який, вимагає внутрішніх зусиль, в чомусь, можливо, більш складний і більш вразливий, спрямований на гуманістичні складові (гуманістичну суб'єктність), «що означає зосередженість на іманентному інноваційному розвитку і при цьому – відкритість до світу, яка виявляється у практиках демократії» [5, с. 17]. Зрозуміло, що абсолютизувати той чи інший тип суб'єктності не варто, але один із них виявляється пріоритетним у тій чи іншій країні.

Слід артикулювати той факт, що європейські країни з високими соціальними стандартами життя, ступенем безпеки та можливостями реалізації внутрішнього потенціалу громадян наслідують переважно саме гуманістичні цінності та зразки розвитку суб'єктності (Швеція, Швейцарія, Данія, Люксембург тощо). Адже країни з авторитарною суб'єктністю переважно налаштовані впливати на сусідів та навіть їх підкоряти, а країни з гуманістичною суб'єктністю – розвивати свій потенціал і якщо впливати, то не військово-політичними або навіть дипломатичними засобами, а економічними, технічними та духовно-культурними здобутками.

Нам видається, що для України другий шлях може бути показовим та корисним. Це не означає, що перебуваючи в агресивному міжнародному середовищі, Україна не повинна розвивати свій військово-політичний потенціал. Але, попри це, ми повинні розуміти, що внутрішню суб'єктність необхідно зміцнювати крок за кроком внутрішніми здобутками, консолідуючі зусилля всіх громадян країни. Недарма, французький просвітник Ш.-Л. Монтеск'є писав, що страх, який є підґрунтям деспотичних режимів, доволі «крихкий» механізм для єдності та функціонування країни, а, в свою чергу, країни з демократичними режимами тримаються любов'ю і є більш стійкими [2].

Отже, зважаючи на позитивний досвід європейських країн для формування суб'єктності України, звернемося до однієї, на наш погляд, найбільш суттєвої європейської цінності, фактично, до підґрунтя гуманістичної суб'єктності – громадянського суспільства.

Адже для посилення внутрішньої суб'єктності «Україна має посилювати динаміку руху до суспільства активістського типу, з множинними нелінійними зв'язками, де культура довіри сприяє розвиткові соціального капіталу, тісно пов'язаного з людським капіталом, що базується на знаннях, кваліфікації, комунікативній здатності до спільних дій. Він багато в чому залежить від спільних норм та цінностей, а також специфічних для цього соціуму засобів підпорядкування індивідуальних інтересів окремих особистостей інтересам великих груп...», – стверджу-

ють автори аналітичної доповіді «Суб'єктність України в сучасному світі» [4, с. 60].

Кожен громадянин в такому суспільстві має відчутти себе суб'єктом політичного, економічного, державного життя, і врешті-решт керманічем власної долі. Громадянське суспільство, доповнивши державу та наповнивши її змістом, надасть імпульс суб'єктному становленню України в зовнішній політиці, тобто дасть змогу реалізувати її власні національні інтереси. Іншими словами, вільна, обумовлена лише системою права реалізація економічних, політичних і культурних інтересів громадян України – принципова умова реалізації національних інтересів нашої країни і, безумовно, запорука поглиблення її суб'єктності.

Громадянське суспільство створює формулу соціального діалогу на основі «зближення у процесі взаємодії різних представників українського соціуму (громадян, об'єднань громадян, територіальних громад, соціальних груп, об'єднаних за професійними, релігійними, політичними, етнічними та іншими ознаками), посилення їхньої спроможності до суспільно значущих дій та акцій, до мобілізації та досягнення спільних цілей, утвердження спільних цінностей, захисту себе або інших представників спільноти... Внаслідок соціального згуртування твориться соціальний капітал та інфраструктура для соціальної взаємодії: постає громадянське суспільство, з'являються мережі, платформи, форуми, засновуються рухи, фонди, програми» [3].

Разом з тим, не дивлячись на всю перспективність розвитку громадянського суспільства як підґрунтя формування внутрішньої суб'єктності України, йому необхідно дати відповідь на серйозні виклики та вирішити низку проблем. Українські науковці свідчать: «українське громадянське суспільство своєю діяльністю, у першу чергу завдяки цифровим засобам, спричинює широкий резонанс, воно дуже мотивоване і постійно розвивається до більш стабільних структур. Тим не менше, йому ще належить підвищити свій професіоналізм стосовно діяльності масових медій, налагодити ефективну комунікацію з громадянами та набути досвіду, вибудовуючи зв'язки з іншими активістами та організаціями в європейських країнах. Крім того, українське громадянське суспільство стоїть перед серйозними екзистенційними викликами. Різні групи громадянського суспільства повинні знайти спосіб, як за умов горизонтальної мобільності й цифрової комунікації співіснувати разом і водночас не потопати в безглуздій конкуренції з державними установами або інструментальними олігархами...» [4, с. 62].

Але, попри заявлені виклики, формування гуманістичної суб'єктності, підґрунтям для якої буде зріле громадянське суспільство, зробить нас в повній мірі повноправним гравцем європейського простору. Адже, за твердженням Дж. Кіна: «колапс радянської імперії під тиском боротьби за національне самовизначення додає емпіричної вагомості тези про силу спільного відчуття національної ідентичності – як базової передумови для народження й зміцнення громадянського суспільства та демократії...Заклик до самоуправління нації, принаймні,

звучить демократично, адже він звернений до всіх, хто належить до нації...Національна ідентичність окреслена в такий спосіб – є специфічно європейським винаходом. Це дар європейців усьому світові. Його важливість для переосмислення теорії громадянського суспільства – в тому, що така ідентичність дає громадянам почуття потрібності, впевненості в собі, власної гідності – заохочуючи їх «почувати у себе вдома», допомагаючи легко прочитувати знаки інституційного та буденного буття» [1].

### **Список використаних джерел:**

1. Кін Дж. Громадянське суспільство: старі образи, нове бачення. К. К. І.С.; Аналітично-дослідницький центр «АНОД», 2020
2. Монтескьє Шарль Луї О духе законов. Х. : Литера Нова, 2021. 240 с.
3. Оржель О. Консолідація українського суспільства на основі національної ідеї: перспективи й обмеження (з точки зору європейського досвіду). Вісник Національної академії державного управління. Філософія, методологія, теорія та історія державного управління. 2012. № 6. С. 28–38.
4. Суб'єктність України в сучасному світі: оцінки, стратегії, прогнози. Аналітична доповідь / За ред. О. М. Майбороди. К. : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса, 2020. 88 с.
5. Україна як цивілізаційний суб'єкт історії та сучасності: Національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, В. А. Смолій, Г. В. Боряк та інші. К. : Ніка-Центр, 2020. 356 с.

**Ключові слова:** суб'єктність, гуманістична суб'єктність, громадянське суспільство, європейські цінності, консолідація.

**Key words:** subjectivity, humanistic subjectivity, civil society, european values, consolidation.

## **ЗАВГОРОДНЯ ЮЛІЯ ВОЛОДИМИРІВНА**

*Національний університет «Одеська юридична академія»,  
доцент кафедри політичних теорій, кандидат політичних наук, доцент*

### **БАЛАНС СИЛ ПОЛІТИЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В КІБЕРКОНФЛІКТАХ**

Новітня особливість конфронтації політичних конфліктів переформатується в кіберпростір, а тому виникає необхідність дослідження особливості взаємодії суб'єктів політики в інформаційній площині. Основа розвитку конфліктної активності в кіберпросторі, як і в звичайному політичному конфлікті, буде залежати від наявності ресурсів до протистояння політичних суб'єктів. Проте, ресурси, які потрібні для протистояння у кіберпросторі дещо відмінні від загального уявлення про механізми впливу сторін один на одного.